

КСЕНИЈА МИЛОШЕВИЋ

ТРИДЕСЕТ ГОДИНА ОДСЈЕКА ЗА ЈУЖНОСЛОВЕНСКЕ ЈЕЗИКЕ*

Свега пет година након завршетка II свјетског рата, Филозофски факултет у Сарајеву основан је са задатком да образује наставни кадар за средње школе у Босни и Херцеговини. Разлога за то било је више: у вихору рата нестао је велики дио предатног кадра који је још могао бити активан, пет година нису пристизали нови кадрови јер није било нормалног рада на југословенским универзитетима који су прије рата постојали, планови ширења образовања и школске мреже у новој држави подразумијевали су и посебну бригу о домаћем кадру у свакој републици. Наставу на новооснованом факултету у Сарајеву преузели су већином људи који су раније изводили наставу на Вишој педагошкој школи у Сарајеву и у том времену представљали најбољи кадар у нашој средини — спреман да се прихвати пионирског рада на остваривању једног од најзначајнијих предуслова културног преображаја босанскохерцеговачке средине. Међу првим студентима Факултета стекле су се разне школске генера-

* Сви подаци потребни за писање једног оваквог текста не могу постојати на једном мјесту, а за многе и не постоји никаква документација. Зато је овај приказ конципиран добрим дијелом по сјећању, а онда су ствари провјераване. При томе су најпотпуније могли бити провјерени подаци који се налазе у Персоналној служби Факултета. За остало су, поред мојих, у некој мјери послужила и сјећања других чланова Одсјека. Напомињем да су из овог приказа изостале све друштвене функције чланова Одсјека — на Факултету и на Универзитету, којих је у ових тридесет година било веома много. Исто тако није приказан научноистраживачки рад чланова Одсјека који није везан за програм других институција — јер то у оваквом тексту не би ни било могуће учинити. Овдје, такође, није било ријечи о многим појединачним ангажовањима — стручним, научним или другим у вези са струком — у Босни и Херцеговини или другдје. Молим да се све ово има у виду. Текст је писан 1979. године и садржи податке до краја те године. Накнадно су унесени неки новији подаци о члановима Одсјека и одбрани магистарских радова.

ције, при чему је било најмање оних који током рата нису прекидали школовање — дјелимично или потпуно. Ни остале претпоставке /уџбеници, учила, библиотека, радни простор/ приликом оснивања Факултета нису могле бити на оптималан начин задовољене. Зато је за колико-толико нормално одвијање наставног процеса и постизање одређених резултата у њему био потребан изузетан напор свих учесника — првенствено наставника, међу којима је било великих ерудита и ентузијаста, који су импресионирали и као педагози, и као зналци, и као људи.

Одсјек за јужнословенске језике представља једну од наставно-научних организационих јединица Филозофског факултета које су се развиле из *Катедре за српскохрватски језик и југословенске књижевности*, која је основана приликом оснивања Филозофског факултета — 1950. године.

Катедра је у почетку изводила наставу у оквиру двије студијске групе — на којима се студирао *српскохрватски /хрватско-српски језик* у комбинацији са југословенским књижевностима — као *први главни предмет*, односно као *други главни предмет*. Наставнички кадар Катедре у почетку су сачињавали др Јован Вуковић и Рикард Кузмић — за језичке наставне дисциплине, а Салко Назечић и Меша Селимовић — за књижевноисторијске дисциплине. Сарадници су на језику ускоро након оснивања Факултета постали Фахра Колаковић — сербокроатиста и Милица Милидраговић — русиста, а за наставника је изабран Светозар Марковић. За првог сарадника између студената овог Факултета изабрана је за језичке дисциплине Херта Куна, 1958. године.

Главни терет наставе језичких предмета током готово цијеле прве деценије носили су *проф. Јован Вуковић* и *проф. Рикард Кузмић*, који су засновали и изводили наставу из свих језичких дисциплина које је обухватао тадашњи програм, а обухвата их и данашњи — уз два нова предмета. Проф. Вуковић је предавао *све дисциплине савременог српскохрватског језика и историјску граматику српскохрватског језика са дијалектологијом*, а проф. Кузмић — *старословенски језик, упоредну граматику словенских језика, руски језик и увод у лингвистику*. Неко вријеме је наставу опште лингвистике изводио, као гост, проф. Миливој Павловић из Београда. *С. Марковић* је у овом периоду обављао дио наставе у оквиру програма *савременог српскохрватског језика* — са прекидом од неколико година које је провео у Институту за српскохрватски језик у Београду. *Фахра Колаковић* је радила од 1952. до 1955. године као асистент на сербокроатистичким дисциплинама, а потом је прешла у Београд. Од 1957. године дјелује у Институту за српскохрватски језик у Београду и бави се лексикографским пословима у оквиру великог и значајног филолошког подухвата израде *Речника српскохрватског књижевног и народног језика*, који издаје Српска академија наука и уметности. *Ф. Колаковић* има звање *савјетника* и *члан* је *Уредничког одбора Речника*.

Услови у којима се радило на тек основаном Факултету и дужи период након оснивања — мало су простора остављали за научно усавршавање тадашњег наставног кадра и, уопште, за научну активност. Све снаге су, углавном, морале бити ангажоване у раду са студентима. У то вријеме, бар на језичким дисциплинама, ни кадровског планирања није било.

Посебна *Катедра за српскохрватски језик* формирана је 1959. године и она је била база за развој славистичких студија на Филозофском факултету у Сарајеву. Тако је већ 1961. године издвојена из ње *Катедра за руски језик*, чије су кадровско језгро чинили проф. Рикард Кузмић и асистент Милица Милидраговић.

1971. године Катедра за српскохрватски језик прерасла је у *Одсјек за јужнословенске језике*. Томе је, поред осталог, допринио и већи прилив сарадника, који је био могућ тек од 1962. године, а текао је овим редом: Ксенија Милошевић /1962/, Смаил Карачевић /1963/, Нација Тасо /1964/, Хрвоје Крижић /1965/, Новица Петковић /1969/, Милош Окука /1969/, Дарија Габрић /1971/, Јагода Јурић /1971/, Вера Жилева /1971/, Јосип Раос /1974/, Мирјана Милковић /1974/, Велика Јосифоска /1975/, Јасна Ханзак /1975/, Џевад Јахић /1975/, Милош Ковачевић /1976/, Ремзија Хаџиефендић /1978/, др Богдан Дабић /1979/.

Док су први сарадници (Катедре) у погледу стручног и научног усавршавања били препуштени себи самима и, углавном, са слабом или никаквом могућношћу контактирања са другим универзитетским срединама и научним центрима, понекад и са симболичним одсуством за израду докторске дисертације, од краја 60-их година почела се водити систематска брига о кадровском јачању Одсјека с посебним нагласком на стручном и научном усавршавању кадра на Одсјеку (дотад је једино С. Карачевићу одмах након избора на Катедру омогућен једногодишњи студијски боравак у Берлину — ДДР). Пред све тадашње сараднике и оне који су касније бирани постављени су одређени захтјеви стручног и научног усавршавања и, уз велике жртве и напоре старијих чланова Одсјека, пружени услови за даље школовање и научно усавршавање. Тиме је створена и могућност провјере способности на једној етапи по задацима тежој и сложенијој од студија на другом степену, а тиме — и могућност селекције, која се подразумијева у оваквим институцијама.

Сви сарадници који су од тог времена похађали постдипломски студиј добили су по један семестар одсуства за израду магистарског рада (Окука, Габрић, Тасо, Раос, Јахић, Милковић, Ковачевић, Јосифоска). Прије заснивања нашег постдипломског студија омогућаван је такав студиј ван Сарајева и одговарајуће одсуство (М. Окука — Загребу). И након заснивања нашег постдипломског студија онима којима је то било потребно организовано је *похађање постдипломског студија ван Сарајева* — путовање на предавање уз финансијску компензацију у виду стипендије или на други начин (Ј. Јурић, Ј. Раос — у Загребу). У окви-

ру постдипломског студија прибављене су — преко Републичке комисије за културне везе са иностранством — и *стипендије страних влада и институција* за боравак у одговарајућој средини (Јурић — десетомјесечна стипендија у Бечу, Раос — десетомјесечна стипендија у Москви). У току израде докторских дисертација сарадницима који су били заинтересовани и спремни да прихвате ту обавезу омогућено је — уз помоћ Републичке комисије за културне везе са иностранством (односно Републичког завода за научно-техничку и културно-просвјетну сарадњу са иностранством) — да проведу неко вријеме као лектори у срединама које су за реализовање њихових научних планова биле погодне (Петковић — Москва, Берлин — ДДР; Окука — Берлин — ДДР), а и на студијским боравцима као стипендисти — уколико су могли да задовоље услове конкурса (Окука — једногодишња стипендија Хумболтове фондације — БРД). За довршавање докторске дисертације давана су и посебна једносеместрална или дужа одсуства (Карачевић, Окука, Габрић, Јахић).

Иако су избори обављани и усмјеравања вршена на начин који би обезбиједио нормалну смјену генерација у обављању наставног процеса као и задовољавање свих других постојећих критерија, до тога није дошло — зато што је један број сарадника након неког времена — краћег или дужег — проведеног на Одсјеку одлазио с Факултета. Разлози су били разни. Најозбиљнији разлог, због којег су одлазили и они који су на Одсјек дошли с озбиљним намјерама и чија сарадња је Одсјеку била веома потребна, разлог пред којим је Одсјек био немоћан, била је потпуна неизвјесност у погледу рјешавања једног од егзистенцијалних питања — а то је стамбено питање (за двадесет година, а можда и више, Филозофски факултет и Сарајевски универзитет Одсјеку нису додијелили ни један стан). Крижић и Карачевић су зато напустили Факултет. *Крижић* је на Факултету провео само једну школску годину (1965/66), укључио се успјешно у све сарадничке послове у оквиру предмета *савремени српскохрватски-хрватскосрпски језик*, почео да публикује и, у својству лектора, учествовао као представник Катедре на Југословенском семинару за стране слависте (у Задру и Загребу). Након тога је прешао за професора Гимназије у Бугојну и остао на том послу. Као истакнути стручњак сербохрватиста, Крижић је последњих година сарађивао у реализовању пројеката Института за језик и књижевност у Сарајеву. *Карачевић* је на Факултету провео пет и по година (од 1. јуна 1963. до 31. децембра 1968). Након студијског боравка у Берлину изводио је *вјежбе из историје језика са дијалектологијом*, а повремено учествовао и у настави других предмета из историјске групе и савременог српскохрватског језика. Узимао је учешћа и у ванфакултетским дјелатностима Одсјека — на Семинару за стране слависте и у дијалектолошким пословима. У току одсуства за израду докторске дисертације донио је одлуку да пређе на Радио-Сарајево као лектор. Тамо је добио стан а са Одсјеком је и даље сарађивао (хонорарно) све до свог

преласка у Тузлу — за професора Педагошке академије. Његов живот се трагично завршио у лето 1980. године.

Ова два одласка, нарочито Карачевићев (јер је он дуже вријеме провео на Одсјеку и отишао кад је требало да преузме наставничке обавезе), створила су одређени вакуум у кадровском обнављању, који је Одсјеку донио многе тешкоће, чији трагови се и данас осјећају.

Неки сарадници су из других разлога изневјерили очекивања Одсјека. *Ј. Јурић* је била на Одсјеку од 4. октобра 1971. до 31. августа 1973. као асистент на предмету *старословенски језик*. У том времену је једну годину похађала постдипломски студиј у Загребу (путујући на предавања) а потом провела као стипендиста на студијском боравку у Бечу (на Славистичкој катедри) десетомјесечно одсуство. Након тога је, из породичних разлога, престала да ради на Одсјеку. Сада живи у Бечу. *М. Милковић* је била на Одсјеку од 1. априла 1974. године до 31. августа 1977. године. Изводила је вјежбе на предметима *увод у општу лингвистику* и *савремени српскохрватски-хрватско-српски језик*. Похађала је постдипломски студиј у Сарајеву и положила све усмене испите. Искористила је једносеместрално одсуство намијењено изрази магистарског рада и средства за једномјесечни студијски боравак у Москви. На конкурс за реизбор није се пријавила.

Вера Жилева је изводила лекторску наставу македонског језика од октобра 1971. до јануара 1973. године, када је, из породичних разлога, напустила Сарајево.

Тако су се на Одсјеку изненада стварале празнине које није било једноставно на брзину попуњавати, а уз то су и нека с муком остварена улагања у кадровски развој пропадала.

Одсјек данас сачињавају *двје катедре*, и то: *Катедра за савремени српскохрватски-хрватско-српски језик* и *Катедра за историју језика*. Чланови Катедре за историју језика су: проф. др Херта Куна (руководилац), доц. др Богдан Дабић, доц. др Дарија Габрић-Багарић, асистент Јосип Раос, асистент мр Џевад Јахић. Чланови Катедре за савремени српскохрватски-хрватско-српски језик су: проф. др Ксенија Милошевић (руководилац), проф. др Новица Петковић, доцент др Милош Окука, асистент мр Милош Ковачевић, асистент Ремзија Хаџефендић, лектор-предавач Нација Тасо, лектор (за словеначки језик (Јасна Хонзак-Јахић и лектор (за македонски језик) Велика Јосифоска.

Најстарији чланови напустили су Одсјек одласком у пензију: проф. др С. Марковић је у пензији од 1974. године, а проф. др Ј. Вуковић је пензионисан 1975. године а умро 1979. године.

Педагошки рад на Одсјеку стално се одвијао најмање у оквиру двију студијских група, тј. са језиком као првим главним а књижевношћу као другим главним предметом, или обрнуто. У једном периоду био је могућ студиј српскохрватског језика у комбинацији са неким страним језиком или филозофијом. У оквиру обавезне студијске комбинације — са књижевношћу

— програмска структура се током времена мијењала, нарочито се повећавала у обиму првог и другог главног предмета. Тако је створена могућност да се на Одсјеку образују стручњаци за разне специјалне сербокроатистичке службе.

Наставна и научна дјелатност Одсјека обухвата проблематику српскохрватског језика и општелингвистичку тематику која чини теоријску основу проучавања српскохрватског језика. Наставни програм предвиђа и стицање основних знања из македонског и словеначког језика (у оквиру лектората). У настави су заступљени сви језички нивои — у синхронијском и дијахронијском пресеку, па је, у главним цртама, тако усмјерен и научни интерес чланова Одсјека. Из овакве основне оријентације током времена су произашли и неки нови наставни предмети (историја српскохрватског литерарног језика, лингвистичка стилистика), а постепено се вршило и теоријско и методолошко осавременјивање у настави савременог српскохрватског језика и опште лингвистике.

Докторске дисертације на Катедри (сада Одсјеку) бране се од 1962. године, а досад су одбрањене следеће дисертације: Херта Куна: *Језик фра Филипа Лаитрића* (1962), Бранивој Борбевић: *Акцента, квантитет гласа и дисање у говору на сцени* (1962), Петар Сладојевић: *Прилози објашњавању основних категорија употребе глаголских времена у српскохрватском језику* (1963), Ксенија Милошевић: *Футур егзактни у савременом српскохрватском језику* (1965), Миливоје Миновић: *Реченица у прозним дјелима Растка Петровића* (1965), Новица Петковић: *Лингвистички основи поезике Опојаза* (1974), Милош Окука: *О говору Раме* (1978), Дарија Габрић-Багарић: *Језик Бартола Кашића* (1978).

Од 1971. године, у складу са друштвеним захтјевима и потребама, Одсјек организује и студиј трећег степена. Наставу на трећем степену досад су изводили и менторске послове око израде магистарских радова обављали следећи чланови Одсјека: проф. Ј. Вуковић, проф. С. Марковић, проф. Х. Куна и проф. К. Милошевић. У три генерације постдипломаца досад је магистрирало дванаест кандидата, и то: Дарија Габрић-Багарић: *Језик Ханибала Луцића* (1973), Милош Окука: *Фонетске и фонолошке особине данашњег говора доњег тока ријеке Усоре* (1973), Саво Пујић: *Дистрибуција ијекавских варијација у замјени „јата“ у савременој босанскохерцеговачкој писаној пракси* (1973), Иво Грацин: *Потешкоће у усвајању граматичко-правописног градива у старијим разредима основне школе — прилог методици наставе српскохрватског језика* (1974), Мевлида Караца-Гарић: *Неки проблеми промјене именица мушког рода у јединици у српскохрватском стандардном језику и језичка норма — са посебним освртом на стање у наставној пракси* (1974), Блажо Миличевић: *Основни принципи приступа настави културе изражавања у вишим разредима основне школе* (1975), Џевад Јахић: *Ловачка терминологија и ловачки жаргон у говору рогатичког краја* (1977),

Горјана Остојић: *Фонетске, лексичке и морфолошке особине језика часописа „Босански вјестник“* (1978), Наила Хебиб-Ваљевац: *Фонетске особине у говору височких градских Муслимана* (1979), Јосип Буљовчић: *Удео буњевачких и шокачких новина у развоју писаног језика код бачких Буњеваца у II-ој половини XIX века* (1980), Срето Танасић: *Пасивне конструкције с трпним придевом у српскохрватском језику и њихова семантичка интерпретација — на језичком материјалу дневне штампе* (1980), Милош Ковачевић: *Неконгруентна супстантивна синтагма у дјелима Анђелка Вулетиха* (1980), Љиљана Станчић: *Покушаји уједначавања српскохрватске-хрваткосрпске лингвистичке терминологије у двадесетом стољењу* (1980).

Пошто је на Филозофском факултету у Сарајеву једино Одсјек за јужнословенске језике организовао постдипломски студиј из језичких дисциплина, у тај студиј укључивали су се и кандидати са других језичких одсјека (за словенске језике, за оријенталистику) а магистарске тезе узимали и бранили на својим одсјецима. (У оцјењивању и одбрани теза учествовали су и наставници са Одсјека за јужнословенске језике).

Већина садашњих чланова Одсјека, као и већина наставника и научних радника у другим данашњим републичким високошколским и научним институцијама — педагошким академијама, Комисији Академије наука и умјетности Босне и Херцеговине за лингвистичка испитивања и Одјељењу за језик Института за језик и књижевност у Сарајеву — школовала се и формирала на Одсјеку за јужнословенске језике.

Пошто је, кад је Филозофски факултет основан, Катедра била једина висока наставно-научна институција у Босни и Херцеговини, од самог почетка су њој пале у дио све обавезе из сербокroatистичке активности које улазе у дјелокруг институција високог ранга — и наставних и научних. Па и касније, када је оснавано Научно друштво Босне и Херцеговине (1952), које није имало свој лингвистички кадар, па и Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине, која, такође, у почетку није имала свој лингвистички кадар, активности и обавезе Одсјека нису се битно у Републици измијениле.

Ваннаставне активности Одсјека од самог почетка биле су разноврдне.

На бившој Катедри за српскохрватски језик и југословенске књижевности уређиван је (главни уредник Јован Вуковић) и добрим дијелом попуњаван *први лингвистички часопис у Босни и Херцеговини — Питања савременог књижевног језика*, који је почео да излази 1949. године. И у свим другим и каснијим лингвистичким периодичним публикацијама уредничке послове обављали су чланови Катедре, односно Одсјека. И у другом часопису, ширег профила, који је покренула Катедра за југословенске књижевности и српскохрватски језик, у уређивању је учествовао проф. Вуковић. Када је, 1968. године, обновљен ча-

сопис *Питања савременог књижевног језика*, и главни уредник и већи дио Редакције били су са Одсјека (др Ј. Вуковић, др С. Марковић, др К. Милошевић, Н. Тасо).

Одсјек за јужнословенске језике је и трећи пут покренуо лингвистички часопис — *Књижевни језик* (1972. год.) и давао главног уредника од самог почетка све до данас (Ј. Вуковић, С. Марковић, Х. Күна, М. Окука). У уређивању часописа у том периоду учествовали су још К. Милошевић и Н. Тасо (дуже вријеме) и Н. Петковић (у уређивању једне свеске). Главни уредник *Босанскохерцеговачког дијалектолошког зборника*, који издаје Институт за језик и књижевност у Сарајеву, био је проф. Ј. Вуковић — од оснивања часописа до краја свог живота.

Први покушаји организовања научноистраживачког рада на Катедри били су везани за теренска истраживања босанскохерцеговачких говора, која је проф. Вуковић изводио са студентима од самог оснивања Факултета. Након оснивања Научног друштва (1952. год.), које је имало у свом програму таква истраживања, почео је систематскији теренски рад, у коме су од тадашњих и каснијих чланова Одсјека учествовали: проф. Ј. Вуковић, С. Марковић, Ф. Колаковић, К. Милошевић.

Када се босанскохерцеговачка лингвистичка јавност почела укључивати у сарадњу изван Републике — југословенску и међународну, тј. када су засновани одређени пројекти и програми у које се требало укључивати, Катедра је била главни носилац — организатор, а често и извршилац тих послова.

У сарадњи на југословенском плану то су били сљедећи послови:

1) реализовање пројекта *Југословенског дијалекатског атласа*, у коме су учествовали: проф. Ј. Вуковић (од самог почетка, 1959. године, као члан Југословенског националног комитета за дијалектолошке атласе — и, касније, као теренски истраживач), К. Милошевић (од 1962. год.), С. Карачевић (од 1963. год.), а касније још Б. Дабић и М. Окука — као теренски истраживачи;

2) учествовање предавача и лектора (редовно) на *Југословенском семинару за стране слависте* (проф. Ј. Вуковић, проф. С. Марковић, проф. Х. Күна, доц. М. Окука — као предавачи; а, од 1962. године, као лектори: К. Милошевић, С. Карачевић, Х. Крижић, М. Окука, М. Милковић, Џ. Јахић, Ј. Раос, Р. Хацићендић;

3) Чланови Катедре (Одсјека) обављали су, почев од *за стране слависте* (проф. С. Марковић — био директор три године, М. Окука — био секретар двије године);

4) учешће у раду *Комисије за израду Новог правописа* од 1954—1961. године (проф. Ј. Вуковић);

5) у оквиру наставе на другом и трећем степену и одбране магистарских радова Одсјек је позивао као госте професоре филозофских и филолошких факултета из других универзитетских

средина (Београда, Љубљане, Новог Сада, Скопља, Задра и Загреба). Ове сарадње је било и у обрнутом правцу али мање.

У међународној сарадњи учешће Одсјека манифестовало се у сљедећим видовима:

1) Катедра је, односно Одсјек, учествовала у реализовању дијела пројекта *Општесловенски лингвистички атлас* (ОЛА) — који се односи на Босну и Херцеговину (проф. Ј. Вуковић, К. Милошевић, Б. Дабић, С. Карачевић).

2) Предавања на страним универзитетима, као гости, држали су проф. Ј. Вуковић и проф. Х. Куна.

3) Чланови Катедре (Одсјека) обављали су, почев од 1965. године, *дужност лектора за српскохрватски језик — на страним универзитетима*: у *Göttingen* (Georg-August Universität) — др К. Милошевић; *Москви* (Московскиј Государственнуј университет) — Н. Петковић; у *Берлину* (Humboldt Universität) — Н. Петковић, М. Окука; у *Букурешту* (Fakultatea de limbi slave) — Б. Дабић; у *Прагу* (Universita Karlova) — Б. Дабић.

4) За *чланове међународних научних форума* (комисија Међународног славистичког комитета) бирани су: проф. Ј. Вуковић (Пленум и Биро Међународне комисије за ОЛА), проф. Х. Куна (Међународна комисија за црквенословенски рјечник) и проф. К. Милошевић — за експерта (Међународна комисија за граматичку структуру словенских језика).

5) Као *референти на лингвистичким научним скуповима међународног значаја* (конгресима и симпозијумима) — више пута су учествовали: проф. др Ј. Вуковић, проф. др Х. Куна, проф. др К. Милошевић.

6) Од почетка 60-их година на Катедри су се, краће или дуже, задржавали многи страни слависти за вријеме својих студијских боравака у Југославији. Међу њима је, поред студената, било и чланова угледних славистичких катедара — из словенских и несловенских земаља (Аустрије, Бугарске, Чехословачке, Демократске Републике Њемачке, Енглеске, Француске, Јапана, Мађарске, Норвешке, Румуније, Савезне Републике Њемачке, Совјетског Савеза, Шведске). Чланови наше Катедре су им били, према потреби, консултанти или ментори, а у неким случајевима су организовани и посебни часови за појединце из специјалних области које их занимају. Ове часове одржавали су: проф. Ј. Вуковић, проф. Р. Кузмић, К. Милошевић и др Х. Куна. Студенти су се, углавном, укључивали у редовну наставу, а менторске послове у раду са њима, поред наставника, обављали су и сарадници са Одсјека.

Ова сарадња је у почетку ишла преко Савезне комисије за културне везе са иностранством, касније преко Републичке комисије за културне везе са иностранством, односно Завода за међународну научно-техничку и културно-просвјетну сарадњу, а у посљедње вријеме се Универзитет појављује као носилац те

сарадње. У овој сарадњи Одсјек је више давалац него прималац, а у оном дијелу који иде преко Универзитета — једино давалац, јер Одсјек — прихватајући преко Универзитета бригу о страним славистима који у Југославију долази на бази реципроцитета — на жалост не стиче право и нема могућност да у некој одређеној, мањој, мјери под истим условима упућује на стручне боравке у иностранство ни своје студенте, ни сараднике, ни наставнике, а то би био оптималан начин за *планско и благовремено реализовање* стручног формирања, усавршавања и развијања сербо-кroatистичког кадра — како оног који Одсјек образује, тако и оног који на Одсјеку ради.

Одсјек је *сарађивао са републичким научним институцијама* — Академијом наука и умјетности Босне и Херцеговине и Институтом за језик и књижевност у Сарајеву.

Сарадња са Академијом наука одвијала се углавном у оквиру Комисије за лингвистичка испитивања, која је основана кад и Академија. У раду Комисије, у времену од њеног оснивања до смрти академика Ј. Вуковића, учествовали су са Одсјека, једно вријеме или стално, проф. др С. Марковић, проф. др Х. Куна, проф. др К. Милошевић и Нација Тасо. У заснивању и реализовању Академијиних пројеката и у руковођењу радом на пројектима учествовали су, осим академика Вуковића, и проф. др Х. Куна (заснивање и руковођење у пројекту *Рјечник црквенословенског језика*, 1968—1978; *Средњовјековна босанскохерцеговачка књижевност*; *пројект издавања Хваловог зборника*), проф. др С. Марковић (*пројект Босанскохерцеговачка књижевност*), асистент Ј. Раос (учешће у реализовању пројеката *Рјечник црквенословенског језика* и *издавање Хваловог зборника*). Академијину едицију „Дјела” чланови Одсјека су обогатили са три лингвистичке монографије, а давали су прилоге и за Радове Одјељења друштвених наука. У припремању једне посебне публикације као члан редакционог одбора учествовала је проф. др К. Милошевић.

Сарадња са Институтом за језик и књижевност у Сарајеву имала је ове видове:

1) У заснивању пројеката и руковођењу у раду на пројектима учествовали су: проф. др Ј. Вуковић (дијалектолошки пројект) — као руководилац (предсједник Редакционог одбора пројекта); проф. др Х. Куна (*Језик штампе у Босни и Херцеговини у XIX вијеку*) — као руководилац; проф. др С. Марковић (*Школска терминологија*) — као члан Редакционог одбора и рецензент.

2) У реализовању послова на пројектима учествовали су: проф. др С. Марковић (у пројекту *Школски рјечник терминолошких вишеструкости*) као аутор дијела који се односи на језичку област у свесци *Језик и књижевност*, као истраживач двију тема из пројекта *Правописна проблематика у Босни и Херце-*

говини у свијетлу колебања и стабилизације правописне норме на српскохрватском језичком подручју; доц. др Б. Дабић (у пројекту посвећеном правописној проблематици) као *истраживач* за област транскрипције, и то са свих словенских језика осим пољског и са румунског језика; проф. др К. Милошевић, доц. др. М. Окука и асистент мр Џевад Јахић — као *теренски истраживачи* (попуњавање упитника) у пројекту посвећеном дијалектолошкој проблематици.

3) У уређивању рубрике „*Наш језик у пракси*” (у листу „Ослобођење”), које је било повјерено Институту, у периоду док је ова рубрика постојала (1974—1978) учествовали су Нација Та-со и доц. др М. Окука — као чланови Редакционог одбора.

4) Сви професори са Одсјека били су, од оснивања Института, чланови Научног вијећа Одјељења за језик (проф. др Ј. Вуковић, проф. др С. Марковић, проф. др Х. Куна, проф. др К. Милошевић), а дужност *предсједника Научног вијећа* обављале су проф. др Х. Куна (једну годину) и проф. др К. Милошевић (шест година). У новом саставу Научног вијећа (од 1980. године) Одсјек представљају проф. др Ксенија Милошевић и доц. др Дарија Габрић-Багарић, а њу, пошто је на боловању, сада замјењује доц. др М. Окука.

5) Од 1980. године чланови Збора радника Института су проф. др Х. Куна (као представник Филозофског факултета) и доц. др М. Окука (као представник Сарајевског универзитета).

Сарадња Катедре, односно Одсјека, на републичком плану остваривала се и у активностима *Републичког друштва наставника српскохрватског-хрваткосрпског језика*. Њени чланови — и наставници и сарадници — непрестано су учествовали у раду Друштва, и то: као *предавачи* на савјетовањима и семинарима које је Друштво организовало. У више мандата професори су обављали *дужност предсједника Друштва*, а асистенти — *секретара Друштва*. Аналогне облике сарадње, у мањем обиму, Одсјек је остваривао и са Савезом славистичких друштава Југославије.

Чланови Одсјека су учествовали и у раду *Републичког славистичког комитета*, и то: проф. др Х. Куна (предсједник), проф. др К. Милошевић (члан), асистент мр Дарија Габрић-Багарић (секретар).

Од оснивања Филозофског факултета студиј *српскохрватског-хрваткосрпског језика* као *првог главног предмета* завршила су сто педесет и два (152) студента, а студиј језика као *другог главног предмета* више од седамсто студената. Највећи број тих стручњака данас обавља наставу матерњег језика у средњим и основним школама у Босни и Херцеговини, један број је дјеловао и данас дјелује у издавачким кућама и на Радију и Телевизији Сарајево — као уредници, лектори или руководиоци институција, неки раде у библиотечким и разним другим културним установама у Републици, а неки дјелују као стручни сарадници у друштвено-политичким организацијама и тијелима.

Отварањем републичких научноистраживачких институција са лингвистичком оријентацијом — и текућом трансформацијом високошколских установа, те знатним промјенама у формама наставног рада и, нарочито, у обиму наставних обавеза — Одсјек се нашао у новој ситуацији, од чијег развоја ће зависити и будућа активност Одсјека ван домена педагошког рада, односно његова улога у научном животу Републике.